

Rinze Ijbema – Oosterkerk

[1] Moeten, mogen of meer?

[2] Moeten en mogen, daar gaat het vanmorgen over, dwang en vrijheid. Dat zijn nogal beladen begrippen – en dat is tegelijk heel boeiend en heel lastig. Om je een voorbeeld te geven: stel je honderd Nederlanders voor. Stel je voor wat voor kleren ze aanhebben. Ik zie er 99 in spijkerbroek lopen, en eentje met een hoofddoek. En dan zeggen we: die 99 zijn vrij in hun kledingkeus, zij hebben vrijheid, die ene volgt de groepsdwang, zij volgt de regels. Dat moet van haar geloof.

[3] Als het over regels gaat, kom ik in de kerk in elk geval twee soorten mensen tegen. Ik ken christenen die blij zijn dat hun geloof niet meer alleen maar moeten moeten moeten is. Ik denk dat ze integer zijn, deze broers en zussen, want ik ben er zelf één van. Het is een bevrijdende ontdekking dat niet jouw goede gedrag, precies binnen de lijntjes, bepaalt hoe jij tegenover God staat, maar dat God dat zelf doet. God heeft het eindexamen afgeschaft en je kunt zo doorstromen – of beter gezegd: Hij heeft zelf als mens en als vertegenwoordiger van ons allemaal de test doorstaan. Daar voegt mijn goeie gedrag niets aan toe en daar doet mijn foute gedrag ook niets aan af. Amazing grace, vanuit je tenen.

[4] En ik ken broers en zussen, die dankbaar zijn voor Gods adviezen in de Bijbel, voor de keren dat God gewoon duidelijk zegt: dit is wat jij moet doen. Ik denk dat ze integer zijn, deze broers en zussen, want ik ben er zelf één van. Soms lijkt het leven van een christen een beetje op een trap afdalen in het donker – en God ben je dankbaar dat er een leuning is. Een richtlijn kan je houvast bieden en je richting geven. Er zijn zat situaties waarin dat je kan helpen, als het om ingewikkelde keuzes gaat, maar ook als je bang bent: als duidelijk is wat God goed vindt, dan helpt je dat verder. Blij met heilig moeten.

Volgens mij kom je beide benaderingen net zo goed bij niet-kerkelijke Nederlanders tegen. Aan de ene kant moet je bij Nederlanders niet met regels aankomen en de kerk heeft op dat terrein niet zo'n goed imago: je moet van alles en je mag niks, en dat is een goede reden om die kerk en dus dat geloof en dus die God op een afstandje te houden. Ze praten je er alleen maar een schuldgevoel aan. En tegelijk: soms hebben we opeens behoefte aan regels, voor anderen maar ook voor onszelf. Ik vind het opvallend dat Nederlanders die in de afgelopen jaren moslim zijn geworden dat altijd als pluspunt noemen: de regels zijn zo duidelijk, je weet wanneer je goed zit.

[5] Moeten of mogen? De Bijbel zegt er vanzelf van alles over, en doet dat ook in die brief aan de Galaten waaruit we net een stukje lazen. Maar ik denk dat het goed is om wat de Bijbel over moeten en over regels en over wetten zegt even iets breder neer te zetten. Pas binnen dat kader kun je helder zien wat de boodschap van Paulus in die brief aan de Galaten is, en kun je begrijpen wat dat vandaag voor je betekent. Het grootste deel van de Bijbel gaat over het mislukken van Gods proefproject Israël, over hoe onbegrijpelijk dat is en over wat de gevolgen daarvan zijn voor de hele wereld. Proefproject Israël, dat is dat God één land uitkiest, één volk, om daar zijn eigen koninkrijk van te maken. Zodra je het over een koninkrijk hebt, heb je het ook over wetten. God gaf Israël drie soorten wetten mee, en woorden als wet en regel en gebod en onderwijs kunnen naar alle drie verwijzen. (Tussen haakjes: ik snap het als je denkt dat dit niet over jou gaat. Maar het gaat wel over jou, want Israël staat model voor de mensheid. Hun geschiedenis vertelt je hoe God met mensen omgaat.)

[6] Als eerste heb je de Tien Geboden en wat daarop lijkt: directe regels, behoorlijk helder en concreet, die je vertellen hoe je met God en met elkaar moet omgaan. Als tweede heb je wat ik maar even noem de rituelen: dan gaat het over de tempel en de offers, de besnijdenis en de feesten. Eigenlijk gaan deze regels over hoe je die omgang met God en met elkaar goed houdt, en hoe je die herstelt als het toch mislukt. Hele stukken van de boeken van Mozes gaan hierover. Als derde heb je het kader van de regels voor de ideale samenleving: regels over geld en personeel, die je vertellen hoe Gods koninkrijk er ongeveer uitziet. Deze regels samen laten zien wat Gods bedoeling is: dat de aarde een stuk hemel wordt.

[7] En dit is dus grandioos mislukt. Waarom? Zijn de regels niet goed? Nou nee, iedereen kan begrijpen dat als je binnen deze kaders blijft, dat je daar niet direct ongelukkiger van wordt. Maar het lukt gewoon niet. Het lukt de Israëlieten niet, ondanks alle liefde en aandacht en coaching van God. Soms houden ze zich heel keurig aan de rituelen, maar vergeten ze de Tien Geboden – gevolg: puinhoop. Soms zijn ze druk met de economie en het leger maar vergeten ze de rituelen – gevolg: onrecht en verdrukking. En soms, en hier wordt het absurd, reageren ze precies tegendraads. Het stoplicht wordt oranje, dat betekent remmen, en je geeft gas. Zijn de regels niet goed? Kennelijk zijn de Israëlieten niet goed. Kennelijk zijn wij niet goed.

[8] Gods oplossing heet Jezus Christus. Hij laat zien wat Gods bedoeling is: dat de aarde een stuk hemel wordt. Hij vertelt en Hij laat zien dat God zijn idealen niet laat varen, maar dat Hij nog steeds hetzelfde doel heeft: dat Hij met ons en wij met Hem en wij met elkaar samenleven, gaaf en goed. De

regels die Israël gekregen had voor hun samenleving, de inhoud daarvan neemt de Heer over en Hij maakt die inhoud wereldwijd geldig. Ook de basisregels van de Tien Geboden houdt de Heer overeind. Eigenlijk maakt Hij pas echt duidelijk wat God bedoelde met die grondwet. Bij voorbeeld: je moet geen andere God dienen – namelijk anders dan de Vader van Christus. Of: je moet niet vermoorden – want je moet je leven willen geven om een ander te redden.

[9] Dus: de Heer handhaaft en verdiept de Tien Geboden, de Heer handhaaft en vergroot Gods plannen voor een ideale samenleving – maar Hij maakt een einde aan de noodzaak van die tweede set geboden, de rituelen, de tempel en de offers, de besnijdenis en de feesten. De reden daarvoor is: deze regels waren bedoeld om de samenleving goed te houden en als het misging te herstellen. Maar precies die functie komt de Heer zelf vervullen. Hij maakt eens voor altijd alles wat misging goed en is de werkelijk volmaakte mens in zijn omgang met God en met anderen.

Kijk, en net daar gingen die Galaten aan wie Paulus schrijft de mist in. Zij waren van huis uit geen Joden, maar mensen die God niet kenden. Toen hoorden ze van Jezus Christus, en dat ze door Hem en door geloof in Hem bij God thuis mochten zijn. Klaar. Maar om verschillende redenen besloten ze toch de feesten en de besnijdenis opnieuw in te voeren. Maar dan gebeurt er iets dodelijks: de rituelen die naar Jezus vooruitwezen kun je na Jezus' komst niet meer onschuldig gebruiken. Want dan haal je in feite een kruis door wat Christus deed: het doet er niet toe, terwijl wat Hij deed het allerbelangrijkste in de hele wereld is... Dan nemen deze rituelen zijn plaats in.

[10] Goed, en wat moet jij vandaag hiermee? Het lijkt me belangrijk dat we elkaar eraan blijven herinneren dat onze goede God nog steeds werkt aan de eenwording van hemel en aarde. Zijn koninkrijk gaat alomvattend zijn, zoals in de hemel, zo ook op de aarde. Als je het dan hebt over wat jij moet en wat jij mag: je hoeft natuurlijk niet te delen in de droom van God, dat mag. Tegelijk, als Gods ideaal je wel in je hart raakt, en het blijkt dienstbaar aan dat ideaal dat je jezelf oefent in vergeven – dan is dat iets dat moet, maar hoe erg is dat? Het punt lijkt mij: ben je gegrepen door Gods ideaal, dan ga je deel uitmaken van iets dat groter is dan jij, dat niet bij jou begint, dat niet draait om jou alleen, maar dat je wel deel maakt van een toekomst waar je u tegen zegt.... Moeten? Mogen?

[11] Wat niet mag is dat je Christus negeert. God zegt over Hem: in Hem zijn hemel en aarde weer bij elkaar gekomen. Hij is het begin van een hele nieuwe wereld. Daarmee maakt Hij een eind aan de oude voorschriften van God, over de rituelen die het samenleven van mensen en God en van mensen

samen dienden, de tempel en de offers, de besnijdenis en de feesten. Het wees allemaal vooruit naar Hem, het was allemaal zijn schaduw. Maar als het Licht zelf is gekomen, de dag is aangebroken, dan moet je daarnaar niet terugverlangen: daarmee ontken je, verloochen je, negeer je het werk van de Heer. Dat leer je uit Paulus' brief aan de Galaten. Dat mag je natuurlijk verbreden: geen enkel ritueel dat jij verzint, dat volgens jou nodig zou zijn om contact met God te houden, mag de plaats van Christus innemen.

[12] Overigens vertelt Paulus ergens anders, in z'n brief aan de Romeinen, wat hij dan wel van je verwacht qua 'rituelen.' In Romeinen 12 schrijft hij: 'Broeders en zusters, met een beroep op Gods barmhartigheid vraag ik u om uzelf als een levend, heilig en God welgevallig offer in zijn dienst te stellen, want dat is de ware eredienst voor u.' Hoor je dat? Dit is je ware eredienst, dit is de liturgie, dit is het ritueel dat je gevraagd wordt. Niet langer de tempel als symbool van de eenheid tussen hemel en aarde, niet langer een offer als symbool van verzoening van zonden, niet langer een besnijdenis als symbool van verbinding, maar nu dat allemaal in Christus werkelijkheid is geworden: nu heel je leven hemels laten zijn. En dat is dan, zegt Paulus: 'U moet uzelf niet aanpassen aan deze wereld, maar veranderen door uw gezindheid te vernieuwen, om zo te ontdekken wat God van u wil en wat goed, volmaakt en hem welgevallig is.'

[13] En hoe vul je dat leven dan in? Ik zeg: gebruik gerust de trapleuning die er zijn, zoals de good old Tien Geboden, of net zo lief de negenvoudige vrucht van de Geest uit Galaten 5: 'Maar de vrucht van de Geest is liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing.' Het kan heel goed zijn dat die geboden en die vrucht dingen omvat die jou tegen de haren instrijken. Als jij haat koestert, moet je daarmee kappen. Moet, niet mag. Omdat haat kapot maakt, het maakt je naaste kapot, het maakt je relatie met God kapot, het maakt jezelf kapot. En God gunt je dat je heel bent.

[14] Zijn we nu ook verder gekomen als het gaat over moeten en mogen? Nog een keer: als jij een gelovige bent en je hebt ervaren hoe je geloof niet vooruitkwam door je keurig aan de regels te houden en toen ervaren hebt hoe bevrijdend het is om bij Christus zelf te beginnen – gefeliciteerd. En laat ook niets tussen je Heer en jou inkomen, met een beroep op Paulus' brief aan de Galaten. En als je, als gelovige, juist ontdekt hebt dat je steun ontvangt door welke richtlijnen dan ook die je vindt bij Paulus of in de bergrede of in Mozes, omdat ze je helpen bij ingewikkelde keuzes en in moeilijke periodes: er is natuurlijk geen enkele wet die het goede doen verbiedt. Integendeel, op Gods woord kun je bouwen.

Die ontdekking gun ik je ook als de kerk en geloven en God je niet zoveel zegt. Het is nogal een klus, om je hele leven helemaal zelf en helemaal vanuit jezelf op te bouwen. Hoe moeilijk dat echt is zie je denk ik aan al die spijkerbroeken, als je begrijpt wat ik bedoel: in al je vrijheid kies je toch om mee te doen met de rest. Maar is de kerk dan inderdaad van de hoofddoekjes, om in het beeld te blijven? Is de kerk van de verouderde en onbegrijpelijke voorschriften, die mensen van hun vrijheid beroven? Ik geloof er niets van. Ik gun het je, en dat gun ik net zo hard aan kerkmensen, dat je in je omgang met God en met de Bijbel en met de kerk ontdekt, dat de Schepper van hemel en aarde precies jou kan gebruiken in dat mooie kader van zijn plannen: zijn hemelse koninkrijk moet weer een aardse werkelijkheid worden. Ik weet dat voor het zover is, we nog een drempel over moeten: de Bijbel noemt dat het laatste oordeel en de jongste dag. Het punt is dat Christus de eerste stap heeft gezet. Dat moest. En nu mag jij.

Amen.